

**The Old Czech and Middle Czech Nouns with the Suffix -ež
and Their Word-Formative Development**

The article focuses on the Old Czech and Middle Czech nouns with the suffix -ež and their word-formative development. Unproductiveness of this word-forming type and peripheral character of lexical items derived within it is proved even in older stages of Czech.

Keywords: language development, diachrony, Old Czech, Middle Czech, word-formation, suffix, productiveness

Mgr. Štěpán Šimek
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Oddělení vývoje jazyka
Valentinská 1
116 46 Praha 1
simek@ujc.cas.cz

SLOVOTVORNÝ VÝVOJ SUBSTANTIV S PŘÍPONOU -EŽ VE STARÉ A STŘEDNÍ ČEŠTINĚ

ŠTĚPÁN ŠIMEK

Slovní zásoba současné spisovné češtiny¹ obsahuje pouhých pět substantiv odvozených pomocí sufixu *-ež*. Jedná se o hromadná (leč nikoli v pravém smyslu slova)² deadjektivní *mládež*, *drůbež*, deverbativní jména dějová *krádež*, *loupež* a na hranici obou slovotvorných kategorií stojící *verbež*. Tvoření substantiv pomocí sufixu *-ež* je v nové češtině právem hodnoceno jako zcela či naprosto neproduktivní (Dokulil 1967: 489 a 618).

O.1 Ve starších obdobích češtiny je však počet derivátů vytvořených pomocí této přípony větší, přesto jim zatím nebyla věnována pozornost; není tak dosud popsán ani subsystém jmen tvořených příponou *-ež* jako slovotvorný typ, ani produktivita přípony *-ež* v jednotlivých obdobích vývoje češtiny. Tento příspěvek si klade za cíl zaplnit toto dosud prázdné místo v naší odborné literatuře. Kromě snahy o získání teoretických poznatků máme na zřeteli i jejich praktický dopad, který by se mohl projevit např. náležitým popisem slovotvorně-motivačních vztahů v diachronním výkladovém slovníku.

O.2 Subsystém jmen tvořených příponou *-ež* popisujeme komplexně: staticky, synchronně i dynamicky, diachronně. V rámci statického popisu provádíme dva synchronní řezy a analyzujeme zvláště slovní zásobu staré češtiny (1.) a češtiny doby střední (2.).³ Při synchronní analýze klasifikujeme příslušná substantiva podle slovního druhu slova fundujícího (1.1.1, 1.2.1, 2.1.1, 2.1.2); popisujeme je z hlediska postavení na ose centrum–periferie ve slovní zásobě dané doby (1.1.1, 1.2.1, 2.1.1, 2.1.2); pomocí interpretace významové stránky jak slov fundujících, tak derivátů je zařazujeme do příslušné onomaziologické kategorie (1.3, 2.2); nastiňujeme míru produktivity příslušného slovotvorného typu (1.4, 2.2). Při analýze zaměřené diachronně podáváme nárys vývojové dynamiky tohoto slovotvorného typu při zohlednění existence/doloženosti derivátů v dřívějších vývojových stádiích slovanských jazyků a v kontextu dnešního stavu ve slovanských jazycích (3.).

1. Ve staré češtině obsahuje celý zkoumaný slovotvorný subsystém tyto lexikální jednotky (dále LJ):⁴ *krádež* (s doloženou hláskovou variantou *krá-*

/1/ Zachycená v moderních novočeských výkladových slovnících od PSJČ po SSČ i ve slovníku retrográdním (Těšitelová et al. 1986).

/2/ Viz Danešovo zpracování příslušné kapitoly u Dokulila (Dokulil 1967: 489).

/3/ Vymezení staré češtiny srov. EŠČ, s. v. *čeština stará raná*, *čeština 14. století* a *čeština doby husitské*, vymezení češtiny střední viz ibidem, s. v. *čeština humanistická*, *čeština barokní*.

/4/ Výchozí materiál pro analýzu představuje lexikální kartotéka oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., pořízená pro vznik akademického staročeského slovníku; více informací o ní u Homolkové (Homolková 2007: zejména 223–229). Kromě kartotéky využíváme

deř, m., pozd. f.), kúpež (m., pozd. f.), lúpež (m.), mētež/mietež (m.), plátež (m.), pletež/plétež⁵ (m.), zmietež (f.), ztrátež (m.); mládež (m., pozd. (?) f.); dróbež (m., pozd. (?) f.).⁶

1.1.1 Mezi deverbativy centrální postavení zaujímají slova *krádež* a *lúpež*. Svědčí o tom nejen počet dokladů (105 a 213), pocházejících z celého druhového a žánrového spektra stč. písemných památek – z něhož lze nepřímo odvodit, že se jednalo o slova frekventovaná –, ale především jejich systémové zakotvení:⁷ obě LJ jsou polysémní⁸ a sama se stala základovým slovem pro vytváření četných derivátů.⁹

slovníkové zpracování, pro něž byla rovněž podkladem, ve StČS či ESSČ. Staročeské doklady uvádíme a památky citujeme podle zásad StČS 1968, ovšem pro účely článku transkribujeme i sledované lexikální jednotky.

/5/ Variantami lexemů uváděnými za lomítky upozorňujeme na problém spočívající v určení kvantity kořenné samohlásky u slov *mētež/mietež* a *pletež/plétež*. Gebauerův *Slovník staročeský* (Gebauer 1970) uvádí *mētež* se samohláskou krátkou. Na tuto podobu upozorňuje i StČS a patrně na jejím základě uvádí heslo *pletež* také s krátkou samohláskou. Ostatní doložená slova téže čeledi však ukazují spíše na tendenci zachování dlouhé kořenné samohlásky v případech fundace slovesem s dlouhou samohláskou či dloužení v případě, že základové sloveso mělo samohlásku krátkou (*platiti* – *plátež*). Tuto tendenci zřejmě potvrzuje zpracování hesla *zmietež* v ESSČ i podoby *mítež*, *plétež* doložené v češtině doby střední (viz níže). Nelze však vyloučit ani kolísání: v kartotéce vzniknuvší pro potřeby PSJČ je první ze slov doloženo v podobě *mētež*, a to dvěma doklady z let 1869 a 1870. Jedná se ovšem o doklady specifické, jde totiž o biblizmy nacházející se v překladech evangelijních textů od Františka Sušila.

/6/ U většiny existujících dokladů LJ *mládež* a *dróbež* není možné jednoznačně určit jmenný rod, prokazatelný je pouze tvar feminina *dróbež*, viz níže doklad v pozn. 15.

/7/ K pojetí centra a periferie ve slovní zásobě viz např. Němec 2009: 75–79.

/8/ Obě vyjadřují čtyři významy: *krádež* – 1. *krádež*, odcizení něčeho, zlodějský skutek: *pokladové krádežem rostú* EzopBaw 3014; 2. *krádeže*, kradení, zlodějské počínání: *jenž krádežem se obchodí* EzopBaw 2321; 3. ukradená věc, lup: *když běží s krádežem a pak bývá polapen* JakZjev 459a; 4. *krádežem* ve funkci adv. tajně, zvl. neprávem ap.: *krádežem načierachu vody* BiblOl Jud 7; *lúpež* – 1. *loupež*, (u)loupení, násilné zmocňování n. zmocnění se něčeho majetku: *to je o lúpeži právo, ješto cestný lúpež nenie* PrávŠvábA 116b; 2. *koho oloupení, okradení někoho*: *by lúpež chudiny božie nebyl v domiech vašich* ŠtítSvát 37a1; *jest lotr lúpežem živ* JakPost 28a; čeho (chrámu ap.) *vyloupení: kterak by se pomstili nad Trojanskými o únosu ... a o lúpeži chrámu* TrojK 103b; 3. *loupení, drancování, plnění, brání kořisti* (zvl. ve válce): *nazejtří ihned loupeže veliké učinivše, Vyšehradští silněji se ohradili a škody mnohé ... jim* [Pražanům] činili jsou BřezKron 364; 4. *loupež*, lup, kořist: *vojsko do Uher uvedl a veliký lúpež odtovad vyvedl* SilvKron 24b. Děkujeme kolegům za možnost nahlédnout do pracovní verze hesel ESSČ ještě před jejich zveřejněním.

/9/ Uvádíme všechny členy čeledi, nikoli jen bezprostřední deriváty analyzovaných LJ: *krádežník*, *krádežný/-ní*, *krádežsky*, *krádežský*, *svatokrádež*, *svatokrádežitý*, *svatokrádežně*, *svatokrádežný*, *svatokrádežský*, *svatokrádežství*, *svatokrádežstvo*; *lúpežně*, *lúpežnicě*, *lúpežník*, *lúpežný*, *lúpežový*, *lúpežsky*, *lúpežský*, *lúpežství*, *nelúpežsky*, *svatolúpežný*.

1.1.2 Ostatní slova lze hodnotit jako okrajová. Doložena jsou ojediněle nebo pouze jednotkami dokladů,¹⁰ s výjimkou slova *plátež* jsou monosémní¹¹ a kromě jediného nevstupují do slovotvorných vztahů jako slova fundující.¹²

1.2.1 Subsystem deadjektiv hraje ve stč. slovní zásobě nevýznamnou roli; nápadné je i to, že existující doklady pocházejí z velmi pozdní doby – až ze druhé poloviny 15. století. Pokud lze hovořit o centrálně-periferním postavení doložených LJ, centrálnější postavení zaujímá *mládež*: je doložena šesti doklady a vyjadřuje tři významy.¹³ Naproti tomu monosémní¹⁴ slovo *dróbež* je zachyceno pouhými dvěma doklady.¹⁵

1.3 Z hlediska onomaziologické charakteristiky lze deverbativa zařadit do skupiny dějových jmen, a to označujících pojmenování děje nebo výsledku děje. Skupinu deadjektiv pak tvoří jména hromadná, resp. jména označení skupiny tvořené prvky nesoucími určitý společný znak.

1.4 Analýzu produktivity slovotvorného typu opíráme o hlediska vytýčená na pozadí teorie Dokulilovy D. Šlosarem (1986: zejména 252–254). Všimáme si tedy nikoli jen počtu derivátů odvozených příslušným sufixem, ale rovněž dalších parametrů.

1.4.1 Tvoření deverbativních substantiv příponou *-ež* je již ve staré češtině neproduktivní. Kromě absolutního počtu takových LJ, který je – jak ukazují doklady – nevelký, o tom svědčí omezená distribuce formantu.

1.4.1.1 Jedná se především o omezenost morfologickou – sufix se pojí jen se slovesy bez kmenotvorné přípony či slovesy *i*-kmenovými (*krásti*, (*z*)*miesti*, *plésti*; *kúpiti*, *lúpiti*, *platiti*, *ztratiti*); omezenost slovotvornou – jen

/10/ *kúpež* – *Simonía*, *kúpež* nebo *prodáníe posvátného* KapPraž 125, 306a, 14. st.; *míetež/mětež* – aby nebyl *míetež* v lidé DivKlem C 360 (editorem ovšem anotováno jako *mětež*); *plátež* – *slibil jí [paní Dorotě pohnaný] ... raden i pomocen býti k pláteži* Půh 3,227 (1446), *na 10 let nebyl naříkán o žádný plátež* NaučBrn 285, *rukojmě za plátež toho gruntu* BrandlGlos 232, *Ryšanovi ... zastavují pět a dvacetí kop mince moravské a pláteže v puol třetiem stu kopách gr.* ArchČ 7,586 (1453); *plétež* – *bludóm a pletežom překaziti* ČelDod 27 (Trakt. 15. stol.); *zmíetež* – *opět druhdy v písme zmíetež jest a spletenie* ŽidSpráv 33, [Rokycana a kněží] nás zpravití nemohli, ale v zmíteži nechali AktaBratr 1, 607 (358b); *ztrátež* – *což se dotýče o ten strátež šlojieřuov* ArchČ 21, 225 (1493), *škodu neboli ztrátež opravití mosel* NaučBrn 132 (1493), *O ten strátež k Ondrovi ... hleděli jsú* NaučBrn 131 (1493).

/11/ Viz StčS s. v. *plátež*.

/12/ Od *mětež/míetež*, resp. *zmíetež* jsou doloženy deriváty (*z*)*mětežník*/(*z*)*míetežník*: *muož, ty míetežníky opuště, k samu Bohu se obrátiti* ChelčPost 213a, *Protož takovým nepovolovati, aby chtěl tak věřiti, tak viery následovati, jakož se míetežníkom líbí* ChelčSít 20,22; *učinil jest za odplacenie Papúškovi faráři, tomu neužitečnému lháři, pravdy změtežníku* LetKřiz 186 (1448).

/13/ 1. *mládí*, *mladost*, *mladý věk*: *ani milost, ani nemilost, ani žalost, ani mladost, ani starost, nic bez naše pťky nenie, ni dětinstvie, ni mládež, ni jínostvie* TkadLA 6b; 2. *mládež*, *mladí lidé*: *dal by pán Buoh pro doktory, mistry a pro mládež okrášení Praze z nebe požehnání veselé* ŽidSpráv 20, *město ... sbírá vše mládež výbornějšíe* ŽidSpráv 19, *a tak čím dále svět běží a hyne, vdy horší lid a mládež po nich zachází* BechNeubA 112b; 3. *bibl. čeho (stromu, keře) mladé výhonky, větévky, prouti*: *Přikryl jest hory stien její a mládež jejíe jako cedry božie* BiblLit Ps 79,11 ~ *stromcové* BiblDrážď, *otnožě* BiblOl.

/14/ *Kolektivum*, *drobné ryby**, viz ESSČ s. v.

/15/ *Dróbeže* 4 *čberuov* ArchČ 17,556 (1499) – *jedná se o rozpočet nákladů na hlubockém zámku; na tisouském rybníce nic nenie než velmi hubená dróbež* ArchČ 15,66 (1493).

ojediněle se sufix pojí se slovesy odvozenými, prefigovanými (*zmiestí*); omezenost hláskovou – sufix se připojuje k slovotvornému základu zakončenému konsonantem. Otázkou zatím zůstává, ale ne nepravděpodobnou se jeví omezenost sémantická, neboť převážná většina LJ tohoto typu označuje skutečnosti, k nimž se váží negativní konotace; v případě LJ *krádež*, *lúpež*, *kúpež*, *plátež* lze též uvažovat, zda výlučnost slovotvorná nebyla využita pro formální signalizaci, že slova mají aspoň v určitých kontextech – především v textech právní povahy – povahu blízkou termínům (srov. Michálek 1970: 15, 44).

1.4.1.2 Periferní postavení sufixu -ež ve slovotvorném subsystému staré češtiny dokládá i jeho nezakotvenost ve fonologickém systému, která se projevuje hláskovou alternací -ež/-eř, a kmenová nezakotvenost derivátů jím tvořených – při přestavbě kmenového systému na systém rodový přecházejí od maskulin k femininům, přičemž kolísání rodu téže LJ je doloženo i v rámci jediného textu.¹⁶ Okrajové využití sufixu -ež při tvorbě nových slov je jistě podpořeno i existencí řady synonymních slovotvorných sufixů.¹⁷

1.4.1.3 Neproduktivnost derivace sufixem -ež již ve staré češtině na jedné straně a na druhé straně existence podobných derivátů v ostatních slovanských jazycích svědčí o starobylosti tohoto slovotvorného typu. Ty zřejmě dosvědčuje i fakt, že četné staročeské doklady pocházejí z oblastí, v nichž lze už ve stč. období předpokládat nářeční diferenciaci, jejíž projev lze obecně popsat jako konzervaci archaických jazykových prostředků všeho druhu, tedy i prostředků slovotvorných.¹⁸

1.4.2 Také tvoření deadjektivních substantiv příponou -ež je ve staré češtině neproduktivní, což lze odvodit opět z omezených možností distribuce formantu.

1.4.2.1 Omezenost morfologickou ukazuje fakt, že se sufix -ež pojí jen s primárními, resp. nemotivovanými¹⁹ adjektivy (*drobný*, *mladý*). Distribuce je též omezena hláskově – sufix se připojuje jen k slovotvornému základu zakončenému konsonantem. Zčásti obdobně jako u deverbativního typu je deadjektivní derivace sufixem -ež vystavena systémovému konkurenčnímu

/16/ Srov. např.: *Protož neustavují pomsty pro ten krádež. Ale pro krádež tělestný zřejmý mnoho sú nakovali práv a ustavení ukrutných* HusVýklB 85b, *Protož krádež má vždy měřena a vážena býti božským panováním* HusVýklB 86a.

/17/ Pro vytváření dějových jmen: -nie, -tie, -(č/v)ka, -ba, -et, -ot; pro vytváření pojmenování výsledků činnosti: -ek, -(ě)j(ě), -ina, -el, -o, -a, -ba; viz Šlosar 1986: 264, 273.

/18/ Reflexi tohoto názoru viz v poznámce StČS, s. v. *plátež*, hodnoceného jako „vých. dial.“.

/19/ Při přísně synchronním pohledu je již stč. adj. *drobný* nemotivované. Jeho forma ukazuje, že se jedná o adj. starobylé, původem praslovanské deverbativum (z psl. **drobiti*), viz SJS, s. v. *drobъnъ*. Z doložených významů vyplývá, že ve staré češtině byl již zastřen jeho deverbativní původ a po sémantické stránce se chová jako adj. primární (dějový význam už není doložen ani ve staroslovenštině); k témuž viz i zde níže v bodě 3.2.

tlaku. V tomto případě se však jedná o konkurenci celého typu, a to centrálního a dodnes produktivního typu desubstantivního.²⁰

2. Ve střední češtině tvoří celý zkoumaný slootovorný subsystém²¹ tyto lexikální jednotky: *krádež* (s doloženou variantou *krádeř*, m. a f.), *loupež* (m. a f.), *mítež* (m.), *plátež* (m. a f.), *splátež* (m. a f.), *zmítež* (m. a f.); *mládež* (s doloženou variantou *mládeř*, f.), *drůbež* (s doloženou variantou *drůbeř*, f.).

2.1.1 Centrální postavení si udržely LJ *krádež* a *loupež*, a to všemi parametry: počtem dokladů obsažených v textech širokého druhové a žánrového rozpětí, počtem významů i počtem svých derivátů.²² Všechny ostatní jsou doloženy jen jednotkami dokladů a nápadné je opět doložení jen v textech určitého typu či určitého okruhu autorů.²³

2.1.2 U středněčeských deadjektiv pozorujeme zřetelný posun do centra slovní zásoby. V tomto období jsou doložena řádově čteněji než v období předchozím, vstupují jako fundující do slootovorných vztahů²⁴ a již i LJ *drůbež* je polysémií.²⁵

2.2 Vývoj těchto substantiv v době střední tak představuje dovršení tendencí zachycených už v době staročeské, především je dokladem dalšího poklesu produktivity: Nejsou tvořeny žádné nové deriváty, některé lexémy doložené v předchozím období již zachovány nejsou a s postupem času zanikají periferní LJ (srov. výsledek vývoje v nové češtině). Zároveň však dochází ke stabilizaci jmenného rodu a přibývá prokazatelných dokladů feminin.

3. Analyzovaný slootovorný typ vstoupil již do období staročeského jako neproduktivní. Je proto na místě otázka po vzniku, rozšíření a dataci této derivace v obdobích starších.

/20/ Srov. Šlosar (1986: 283): pro jména hromadná: *-ie/-ovie*, *-ie* (f.), *-ina*; o jisté významové nuanci ve vztahu k „vlastním“ jménům hromadným se zmiňujeme výše.

/21/ Východí materiál představuje *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* (dále LDHBC); vzhledem k její přístupnosti pomocí internetu středněčeské doklady pro jejich všeobecnou dostupnost citujeme či kvantifikujeme zde pouze výběrově.

/22/ *Krádežně*, *krádežní/-ný*, *krádežník*, *krádežstvo*, *lidokrádež*, *lidokrádežník*, *svatokrádež*, *svatokrádežně*, *svatokrádežní*, *svatokrádežnice*, *svatokrádežník*, *svatokrádežnost*, *svatokrádežný*, *svatokrádežství*; *arciloupežník*, *loupežensství*, *loupežné*, *loupežně*, *loupežní*, *loupežnice*, *loupežnický*, *loupežnický*, *loupežnictví*, *loupežník*, *loupežný*, *loupežství*, *neloupežně*, *svatoloupež*, *svatoloupežník*. Jak je patrné, řada z nich je však „zděděna“ z doby staročeské.

/23/ Např. *plátež* je doložena jen z Knihy drnovské, srov. Drn 37, 43, 46, 52; *plátež* se vyskytuje jen v textech pocházejících z okruhu autorů jednoty bratrské, srov. BlahGramJh 147, BlahGramE 155, AktaBratr VI 50b, LukOtáz 1b.

/24/ Srov. *drůbežný*, *drůbežka*; *mládežka* (doloženo též jako *proprium* *Mládežka*).

/25/ 1. kolekt. drobné ryby: *roční důchod z kaprů*, *štítk a drůbeře* FischHosp 232; 2. drobné domácí zvířectvo, zvl. *drůbež*: *kolik... všelijaké drůbeře pernaté* FischHosp I 11; 3. cokoli drobného, drobné věci, drobotina: *mistr lil a prodával zvonce malé a nejmenší, čemuž říkali „drůbež“* WinterRemŽivn 342. Vymezení významů je pouze pracovní, vzniklé pro potřeby tohoto článku.

3.1.1 Deverbativní derivaci příponou -ež lze označit za všeslovanskou. Svědčí o tom i přítomnost a rozšíření takto tvořených derivátů v současných slovanských jazycích západních, východních i jižních. Její stáří, a tedy doklad její existence už v období praslovanském potvrzuje existence maskulina *męteż* (srov. SJS, s. v.) ve slovní zásobě staroslověnské (byť je celý typ doložen jen tímto ojedinělým lexémem). Důvodné je však domnívat se, že celý typ lze datovat již do doby předšlovanské, přinejmenším do období balto-slovanské jednoty, na což by mohly ukazovat litevské *drebezna* 'úlomek, pl. trosky' či lotyšské *drabažas* 'upadlá kůra stromu'.²⁶

3.1.2 Rovněž deadjektivní derivaci příponou -ež lze z důvodu existence takto vytvořených derivátů ve slovní zásobě současných slovanských jazyků označit za všeslovanskou. Potíž však nastává při pokusu o její datování; nejstarší známé historické doklady totiž nacházíme ve staré češtině (přičemž výše upozorňujeme, že i v rámci stč. slovní zásoby se jedná o doklady velmi mladé). Při názoru o všeslovanskosti a stáří deadjektivního typu se tak opíráme především o rekonstrukce abstrahované z etymologických slovníků praslovanštiny či jednotlivých slovanských jazyků;²⁷ doklad v podobě stsl. slova zde oproti deverbativům chybí. Situaci ztěžuje i neexistence (české) odborné literatury na toto téma: Šlosar (1986: 283) uvádí v kapitole věnované hromadným jménům přípony pouze stsl. -(ov)ije, -ija (f.), -ina; stč. ie/-ovie, -ie (f.), -ina, přičemž celý typ je pojat jako výlučně desubstantivní. Rovněž R. Večerka (2006: 122–134) o tomto typu nepojednává ani v rámci kategorie kolektiv, ani v rámci deadjektivních substantiv.

3.2 Situaci však komplikuje také potřeba jednoznačného řešení pomyslného sporu etymologie a slovtvorby, který ilustrujeme na příkladu stč. slova *dróbež*. ESSČ s. v. uvádí jako motivační východisko sloveso *drobiti*, v čemž se shoduje například s řešením J. Rejzka (Rejzek 2012, s. v.). To je interpretace relevantní z hlediska etymologie.²⁸ Mládí dokladu, jakož i význam staročeského slova však vyžaduje hledat fundující slovo spíše jen v rámci staročeské slovní zásoby, a to přímo v adjektivu *drobný*, neboť jakýkoli dějový sém je již ve staré češtině setřen a jasně zde dominuje sém vlastnostní jak u fundujícího adjektiva, tak u jeho derivátu.²⁹

/26/ Srov. ESJS s. v. *drobiti*.

/27/ Etymologická interpretace ekvivalentů českých LJ *mládež* a především *drůbež* však není bezproblémová, a to jak v otázce fundujícího slova (sloveso **drobiti* vs. substantivum *drobo*), tak konkrétní podoby sufixu (-*ězgъ* vs. -*ežъ*). Tuto situaci lze ilustrovat na dílech usilujících o kompletní zpracování praslovanské, resp. slovanské slovní zásoby, srov. Trubačev, 1974–, s. v. **droběžъ*, **droběžъ*; **moldežъ*; Ślawski, 1981–, s. v. *droběžъ*, *droběžъ*. Ze starších prací neslovníkových lze upozornit především na syntetickou práci Miklosichovu, viz Miklosich, 1875, s. 317–318.

/28/ Srov. významy výše uvedených lit. *drebezna*, lot. *drabažas*.

/29/ Srov. ESSČ s. v. *drobný*: 1. drobný, malý, útlý, slabý, (o sypkém) jemný, med. (o střevě) tenký; mající malé rozměry, skládající se z malých část(eč)ek; „na drobn, nadrobn“ nadrobn, na malé kousky; 2. (o hromadném) skládající se z jednotlivců malého vzrůstu; 3. drobný, nevýznamný,

4. Další světlo do problematiky tak může vnést například i zevrubná analýza české slovtvorby starších období provedená na základě rozsáhlého dokladového materiálu.

Článek vznikl v rámci projektu Grantové agentury ČR č. 15-00987S Slovtvorný vývoj deverbativních substantiv ve staré a střední češtině.

nedůležitý; 4. (o penízi) drobný, nepatrný, mající malou hodnotu. Dominanci sému vlastnostního oproti dějovému lze prokázat i poukazem na existenci subsystému mladších adjektiv, která svojí hláskovou strukturou ukazují, že byla odvozena od tvaru slovesného n-participia, zřetelněji, srov. StčS a ESSČ s. v. (*ne*)*podrobený*, *vdrobený*, *zdrobený* (oproti slovníkovému zpracování, vyžadujícímu uvedení podoby předpokládané k roku 1300, nezachováváme zde psaní s palatálami).

LITERATURA

- DOKULIL, Miloš
1962 *Tvoření slov v češtině 1. Teorie tvoření slov* (Praha: Academia)
- DOKULIL, Miloš et al.
1697 *Tvoření slov v češtině 2. Odvozování podstatných jmen* (Praha: Academia)
- ESSČ
2006– „Elektronický slovník staré češtiny“; verze dat 1.0.0 (Praha: Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.); <http://vokabular.ujc.cas.cz> [přístup 20. 4. 2015]
- ESČ
2002 *Encyklopedický slovník češtiny* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)
- ESJS
ERHART, Adolf – HAVLOVÁ, Eva – JANYŠKOVÁ, Ilona (eds.)
1989– *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, 1–. (Praha: Academia)
- GEBAUER, Jan
1970 *Slovník staročeský*, 1–2, 2. vyd. (Praha: Academia)
- HOMOLKOVÁ, Milada
2007 „Diachronní lexikografie“; in PLESKALOVÁ, Jana a kol. (ed.): *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (Praha: Academia)
- MACHEK, Václav
2005 *Etymologický slovník jazyka českého*, 5. vyd. (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)
- MICHÁLEK, Emanuel
1970 *Český právní jazyk údobí předhusitského a doby Husovy* (Praha: Academia)
- MIKLOSICH, Franz
1875 *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen II.* (Wien: Wilhelm Braumüller)
- LDHBC
2012 NEJEDLÝ, Petr et al.: *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny*, verze dat 0.9.5.0 (Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.); <https://madla.ujc.cas.cz> [přístup 20. 10. 2016]
- NĚMEC, Igor
2009 „Vztah centrum – periferie v lexikálním vývoji“; in DITTMANN, Robert – SOBALÍKOVÁ, Hana – VAJDLOVÁ, Miloslava (eds.): *Práce z historické jazykovědy* (Praha: Academia), s. 75–79
- PSJČ
1935–1957 *Příruční slovník jazyka českého* (Praha: Státní nakladatelství – Školní nakladatelství – SPN)
- REJZEK, Jiří
2012 *Český etymologický slovník*; 2. vyd. (Voznice: Leda)

RIBAROVÁ, Zdeňka

2003 *Indexy k Staroslověnskému slovníku* (Praha: Euroslavica)

SKOK, Petar

1971 *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti)

SŁAWSKI, Franczisek

1952 *Słownik etymologiczny języka polskiego* (Kraków: Nakładem towarzystwa miłośników języka polskiego)

SŁAWSKI, Franczisek (ed.)

1981–1991 *Słownik prasłowiański* (Wrocław: Zakład narodowy imienia Ossolińskich)

SSKJ

1970–1991 *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU); <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> [přístup 20. 4. 2015]

SJS

1956–1997 *Slovník jazyka staroslověnského* (Praha: Academia)

SSJČ

1960–1966 *Slovník spisovného jazyka českého* (Praha: Academia)

SSČ

2005 *Slovník spisovné češtiny*. 4. vyd. (Praha: Academia)

StČS 1968

1968 *Staročeský slovník. Úvodní stati, soupis pramenů a zkratk* (Praha: Academia)

StČS

1968–2008 *Staročeský slovník 1–26* (Praha: Academia)

ŠLOSAR, Dušan

1986 „Slovotvorba“, in: BAUER, Jaroslav – LAMPRECHT, Arnošt – ŠLOSAR, Dušan: *Historická mluvnice češtiny* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství)

TĚŠITĚLOVÁ, Marie – PETR, Jan – KARLÍK, Petr

1986 *Retrográdní slovník současné češtiny* (Praha: Academia)

TRUBAČEV, Oleg Nikolajevič (ed.)

1974– *Etimologičeskij slovar' slavjanskich jazykov* (Moskva: Nauka)

VASMER, Max

1986–1987 *Etimologičeskij slovar' ruskogo jazyka*. 2. vyd. (Moskva: Progress)

VEČERKA, Radoslav et al.

2006 *K pramenům slov. Úvedení do etymologie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)